

תוכן העניינים

ז	עם הספר
כא	פתח דבר
כג	הקדמה

התקופה הקדומה

3	פרק א: מערכת חמש התנועות והגיית יהודי איטליה
	1. שיטת שבע התנועות ושיטת חמש התנועות בכתבי היד של המשנה מאיטליה
3	
	2. תהליך המעבר ממערכת של שבע תנועות למערכת של חמש תנועות
8	
10	2.1 חילופי שורוק/חולם בהברה פתוחה בלתי מוטעמת בכ"י פ"א
10	2.1.1 שורוק בכ"י פ"א כנגד חולם בכי"ק
10	בניין קל: הבינוני
10	עתיד של גורת פ"א
10	כינוי המושא לנסתר
10	השם
11	מוֹתֵר/מוֹתֵר
12	2.1.2 חולם בכ"י פ"א כנגד שורוק בכי"ק
12	2.2 חילופי שורוק/חולם בהברה סגורה מוטעמת בכ"י פ"א
12	2.2.1 שורוק בכ"י פ"א כנגד חולם בכי"ק
12	בניין קל: עתיד וציווי
12	צורן הרבים וֹת
13	שם העצם
13	2.2.2 חולם בכ"י פ"א כנגד שורוק בכי"ק

13	2.3 חילופי u/o בהברה סגורה בלתי מוטעמת בכ"י פ"א
13	2.3.1 o בכ"י פ"א כנגד u בכי"ק
14	2.3.2 u בכ"י פ"א כנגד o בכי"ק
15	3. עדים חיצוניים
17	4. סיכום
19	פרק ב: לשון המדרשים מדרום איטליה
34	פרק ג: דרכי חידושי הלשון של פייטני דרום איטליה
35	1. טיב הלשון ואפיון כתב היד
	סורבן, 36; שוקדן, 37; דוגמה/דיגמה, 37
38	2. השתקפותה של לשון פייטני ארץ ישראל
	צים, 38; הואסף, 39
39	3. שימוש במילים מקראיות יחידאיות
	נאצר, 39; פלי, 40; געייה, 40
41	4. חידושי צורה פרי עטם של פייטני דרום איטליה
	ביצר, 41; אגל, 41; סכימה, 42; הואבל, 42; פייט, 42; בין, 43; מיות, 43; גחל, 43
44	5. שינויים סמנטיים
	בג"ר, 44; מקרא, 45; מערבב סעודתו, 46; תיאטרון, 46; טכס, 47; גלף, 47
47	6. התפשטות חידושי הלשון של פייטני דרום איטליה
	נתבאר, 47; מותחל, 48

העברית שנכתבה באיטליה

	פרק ד: הערות ללשון המכתבים העבריים מטוסקנה מן המאה
	החמש-עשרה
51	1. קווי לשון המשותפים לעברית האיטלקית ולעברית המשוערכת
54	1.1 פסוקית הזיקה הלא מקושרת
54	1.2 מילות השלייה בלתי ומזולת
55	2. קווי לשון שנוצרו בהשפעת האיטלקית
55	2.1 מן היחס
57	2.2 בי"ת היחס
58	2.3 ה"א הידיעה והמילה אחד
59	2.4 אוצר המילים
61	3. נספח

**פרק ה: השימוש בצורות ההפסק של בניין נפעל במעמד הקשר
במסורת יהודי איטליה ובשירת רמח"ל**

- 70 1. הקדמה
- 70 2. צורות נפעל בכתבי היד של המשנה ובדפוסים קדומים
- 71 3. צורות הפסק במעמד הקשר בשירה העברית שקדמה לרמח"ל
- 73 4. צורות הפסק במעמד הקשר בשירתו של רמח"ל
- 76 5. סיכום
- 81

**פרק ו: מן האיטלקית היהודית לעברית: שני מקרים של תרגום בסידור
התפילה**

- 82 1. "התרת קללות", "מי שברך" ו"זכרון נפשות" בסידור מנהג בני רומא
- 82 2. חציית האפיקומן ואגדת שתיס-עשרה הדרכים
- 98 3. סיכום
- 104

**פרק ז: הנשר הגדול בפארו: הסונט לכבודו של נפולאון מאת ר' משה
שכתי באר עם פירוש המחבר**

- 105 1. כותרת כללית
- 107 2. שתי מילים מעוטרות בציורים ובפסוקים
- 108 3. קטע פרוזה
- 109 4. קטע בפרוזה מחורזת: הסונט, ודברי שבח לאשת נפולאון ולמשפחתו
- 110 5. קטע בפרוזה מחורזת: הצהרה על השתחררות מכבלי המשקל הספרדי
- 112 6. הסונט
- 113 7. הפירוש העברי לסונט
- 114

**פרק ח: אמנות השירה המשפחתית במאות השמונה-עשרה והתשע-
עשרה: המקרה של משפחת עמרון (עמברון) / עוזיאל מפינצה**

- 123 1. חתונת יהודה עמרון עם שמחה קוסקוס
- 126 2. בר המצווה של מיכאל שלמה עוזיאל
- 135 3. טקס חתן תורה של משה אליה עוזיאל
- 150 4. חתונת שמואל עמרון עם אלזירה למפורנטי
- 155

הערות למסורת לשון חכמים באיטליה

פרק ט: למבנה מערכת המשקלים בלשון חז"ל לפי מסורת יהודי איטליה:

- 161 הערות ללשון המשנה על פי כתב יד פריז
- 163 1. קבוצת קול/קל/קול
- 163 1.1 שמות במשקלים קול/קל/קל שנטייתם מוכיחה את משקלם

163	קול: שלושה תת-משקלים לפי דרכי נטייה שונות	1.1.1
164	קל	1.1.2
	קל עם שינוי u-o בנטייה, 164; 1.1.2.2 קל בלא שינוי קבוע	1.1.2.1
	u-o בנטייה, 164	
164	שמות המתועדים בשני המשקלים קול/קל	1.1.3
164	שמות במשקלים קול/קל שאינם מזדמנים בנטייה בכיפ"ס	1.2
	שמות שהעיצור האחרון שלהם מוכפל בנטייה בלשון	1.2.1
164	המקרא (או במסורות אחרות)	
	שמות שהעיצור האחרון שלהם אינו מוכפל בנטייה	1.2.2
165	(או שהנטייה אינה ידועה ממסורות נאמנות)	
	שמות במשקלים קול/קל שמסתיימים בעיצור שאינו	1.2.3
165	יכול להיכפל	
165	שמות המתועדים רק במשקל קול	1.3
165	שמות המתועדים בשני המשקלים קול/קול	1.4
165	שמות המתועדים בשני המשקלים בצורת היחיד	1.4.1
165	שמות שמתועד בהם חילוף o-u בריבויים	1.4.2
	משקלי קול/קל (u בנטייה) החופפים למשקל קל (קבוצת	1.5
166	קל/קל)	
166	קבוצת קָטֵל/קָטֵל/קָטֵל	2.
166	שמות במשקל קָטֵל	2.1
166	שמות שנטייתם מוכיחה את משקלם	2.1.1
	שמות בתנועת a אחרי העיצור הראשון בנטייה, 166;	2.1.1.1
	שמות בתנועת i/e אחרי העיצור הראשון בנטייה, 167;	2.1.1.2
	שמות שתנועתם הראשונה בנטייה עשויה להיות גם a וגם	2.1.1.3
	e/i, 167	
	שמות במשקל קָטֵל שאינם מזדמנים בכיפ"ס בנטייה	2.1.2
167	המצביעה על תנועתם הראשונה	
168	שמות בסטייה מן הנטייה הרגילה	2.1.3
	שמות שכיחים במשקל קָטֵל הנמצאים בכיפ"ס	2.1.4
169	במשקל קָטֵל	
169	שמות השייכים למשקל קָטֵל וגם למשקל קָטֵל	2.1.5
169	שמות במשקל קָטֵל	2.2
169	שמות המתועדים רק במשקל קָטֵל	2.2.1
170	שמות במשקל קָטֵל משורשי ל"י	2.2.2
170	חפיפה עם משקל קָטֵל	2.2.3

171	שמות המתועדים הן במשקל קָטַל הן במשקל קִטַּל	2.3
171	שמות במשקל קִטַּל	2.4
171	שמות המתועדים רק במשקל קָטַל	2.4.1
	שמות השייכים למשקל קִטַּל וגם למשקלים	2.4.2
171	מקבוצות אחרות	
171	שמות המתועדים הן במשקל קָטַל הן במשקל קִטַּל	2.5
171	שמות המתועדים הן במשקל קָטַל הן במשקל קִטַּל	2.6
172	שמות מקצוע השכיחים בדרך כלל במשקל קִטַּל	2.7
172	שמות שריבויים מתחלף: קָטַלִּים/קִטַּלִּים	2.8
172	3. חילופי צורות נפוצים	
173	קָטַלָּה/קִטַּלָּה	3.1
173	קָלָּה/קִיָּלָּה	3.2
173	קָטַלָּה/קִטַּלָּה, קָטַלָּה	3.3
174	קָטַלִּי/קִטַּלִּי	3.4
	צורת הריבוי של משקל קָטַל לציון nomen agentis	3.5
175	(שם הפועל)	
175	4. הצעת הפתרון הפונולוגי	
175	4.1 הגיית שווא נע כ־a (במיוחד בראש מילה)	
178	4.2 חילופי a/e	
179	4.3 חילופי i/e	
181	4.4 חילופי o/u	
	4.5 אי־יציבות בדגש החזק (לפי קבוצות העיצורים: ל־מ־נ־, שורקים, יתר העיצורים)	
181		

פרק י: מכתבי היד לדפוסים: התפתחויות מסורות הניקוד בדפוסי המחזור האיטלקי בסוף המאה החמש־עשרה ובמחצית הראשונה של

189	המאה השש־עשרה	
189	1. מבוא	
193	2. הנוסח	
195	3. הכתיב	
195	3.1 חסר ומלא	
196	3.2 כתיבם של שמות חכמים	
197	3.3 חט/חטא	
198	3.4 מקרה חריג: כוהנים	
198	4. הניקוד	

200	4.1	ניקודים המעידים על ייחודי הגייה
200	4.1.1	הגיית הקמץ הקודם לחטף קמץ
200	4.1.2	שווא לפני יו"ד עיצורית מונעת
		סייג, 201; נייר, דיו, 201
201	4.1.3	ניקוד אות השימוש לפני יו"ד שוואה
203	4.1.4	ניקוד שי"ן הזיקה לפני מילת השלילה אין ונטיותיה
204	4.2	ניקודים המעידים על תופעות בתחום הצורות
		קרית שמע, 204; רבון, 205; רבי, 206; קנקן, 207;
		חלשים, 207
207	4.3	ניקודים האופייניים למסורות לשון חז"ל בכתבי יד
		הלל (שם פרטי), 208; דרכה, 208; יכולין, 208; השכל
		209; לדת/לדה, 209; מליון, 209; סעודה, 210;
		אגוז, 210
210	4.4	ניקוד המיוחד למסורת הדפוס האיטלקי בתחילתו
		אנוש, 211
211	5.	סיכום

פרק יא: דפוס ליוורנו של המשנה ומסורות עממיות של לשון חכמים

213		בקרבי יהודי איטליה
214	1.	קווים הממשיכים כנראה קווים קדומים
214	1.1	קְטִיָּה < קְטִיָּה (בריה, קריה, פריה, רביה)
216	1.2	תנועת ם בהברה סגורה בלתי מוטעמת
		חולין, 216; לוגין, 217; קרדם, 218
219	1.3	ניקוד שי"ן הזיקה לפני אין ונטיותיה ולפני כינוי גוף
223	1.4	נַעֲשֶׂה, נַעֲשׂוּ / נַעֲשֶׂה, נַעֲשׂוּ
225	1.5	גיס
226	2.	הקווים המיוחדים
226	2.1	אָנוּ/אָנוּ
	2.2	צורת נסמך במקום צורת נפרד וצורת נפרד במקום
228		צורת נסמך
		שעיר המשתלח, 228; שליה צבור, שליה בית דין, 230
230	2.3	חילופי קל/פיעל והצטרפות כינוי המושא לפיעל
	2.4	הצטרפות כינוי המושא לפועל בבניין קל עבר נסתר
232		ונסתרים
234	2.5	צורת הרבים של שמות במשקל קָטַל במשקל קְטַלִּים

הצנזורה, הנצרות והתרגום לעברית

241	פרק יב: מאנים שהם מינים או מינים שהם מאנים
	1. הרקע ההיסטורי: יחס הנוצרים למילה מינים ותגובות היהודים
241	1.1 לפני המאה השש־עשרה
244	1.2 המאה השש־עשרה: המאבק בתלמוד
244	1.3 התפתחות הצנזורה
245	1.4 ספרי עזר לצנזורה
246	1.5 תשובות היהודים
247	2. המילה מינים בדפוסים המשנה
247	2.1 הנתונים
249	2.2 בין שנת שי"ט לשנת שנ"ד
250	2.3 דפוס ונציה שס"ו
251	2.4 דפוס ליוורנו תי"ג
251	2.5 "והמלכות תהפך למינות"
252	2.6 "האומר יברכוך טובים ה"ז דרך המינות/המינים"
253	2.7 דפוסים אמשטרדם וקושטא
253	2.8 דפוסים התלמוד
254	3. מינים מניכאים בימי הביניים
254	3.1 ימי הביניים הקדומים
255	3.2 הקאטרים
256	3.3 הכופרים באיטליה
257	3.4 הכופרים והיהודים
258	4. הפירוש מינים = מאניכאים במקורות היהודיים
258	4.1 מינים = דואליסטים
258	4.2 יוסף אלבו
259	4.3 הפירוש מינין > מאני באיטליה: אליהו בחור
260	4.4 גלגולי הפירוש
262	4.5 יחסם של המלומדים הנוצרים לפירוש מינים = מניכאים
263	5. הצורה מאנין בדפוסים
263	5.1 הנתונים בדפוסים סדר המעמדות
265	5.2 פירושו של אברהם בן יהודה ליב סרוואל
267	5.3 דפוסים של ספר העקרים
269	5.4 פירוש עץ שתול לספר העקרים

	6. רמזים לקיום הצורה מנין/מניין במקורות קדומים (להגיית המ"ם בתנועת a)
269	
269	6.1 הכתיבים מנין, מנים, מניין בכתבי יד
271	6.2 משחק המילים במגילת אחימעץ
274	פרק יג: קווי לשון בתרגום הבשורות ליוחנן בטיסטה יונה
275	1. השפעות לטיניות ואיטלקיות על העברית של יב"י
275	1.1 השפעת הלטינית
275	1.1.1 אוצר המילים ובכואות ביטויים
276	1.1.2 בכואות מתחום התחביר
276	1.2 השפעת האיטלקית
277	1.3 השפעת הלטינית והאיטלקית גם יחד
279	2. המסורות העבריות של יב"י
279	2.1 תשלום דגש לפני רי"ש והיעדרו
279	2.2 צורות הפסק
280	2.3 שלוש תופעות בנטיית הפועל
281	2.4 תופעה בנטיית השם: צורת הרבים של שמות בסיומת וֹת
281	2.5 לשון חז"ל
283	2.6 קווי לשון של יב"י הנתמכים במסורות איטליה
284	2.7 צורות המעידות על קרבה ללשון הפיוט
284	2.7.1 הפועל
287	2.7.2 השם
288	3. סיכום
289	4. נספח
296	פרק יד: תרגומו העברי של ספר רפואת הסוסים ליורדנוס רופוס
296	1. מבוא
301	2. קווים האופייניים לעברית המשוערכת
306	3. השפעת הלטינית
307	4. השפעת האיטלקית
307	4.1 מילת היחס מן
309	4.2 הפועל עמד = היה
309	4.3 כינוי הגוף בתפקיד האוגד
310	4.4 המרכיב האיטלקי באוצר המילים
312	5. חידושים לשוניים
313	6. סיכום

המרכיב העברי

פרק טו: מסורת לשון חכמים באיטליה בימי הביניים המשתקפת

317	בלשון הדיבור
319	1. רבי
322	2. פְּסוּק/פְּסוּק
323	3. סְפִין/סְכִין
324	4. חֲבוּרָה/חֲבוּרָה
325	5. חֲזִיר/חֲזִיר
326	6. חֲזָקָה, חֲזָקָה / חֲזָקָה, חֲזָקָה
327	7. חֲמִין
327	8. גִּיהֶנֶם
328	9. חֲנֵק/חֲנֵק

פרק טז: החדירה ההדרית של יסודות לשוניים עבריים ואיטלקיים בטקסטים כתובים של יהודי איטליה

329	בטקסטים כתובים של יהודי איטליה
347	פרק יז: המרכיב העברי בדרשות האיטלקיות של ר' מרדכי דאטו
347	1. מבוא
348	2. מטרת הדרשות ויחסו של רמ"ד למרכיב העברי
350	3. המילים העבריות העשויות להיכנס לטקסט האיטלקי
354	4. הכתיב והניקוד
355	5. קווי ההגה המשתקפים ברובד העברי
355	5.1 הגיית השווא
355	5.1.1 צירי במקום שווא
356	5.1.2 שווא במקום צירי
356	5.1.3 סגול במקום שווא
357	5.2 דו־תנועה בסוף מילה
357	5.3 הנמכת תנועה
358	5.4 תשלום דגש והיעדר תשלום דגש
358	5.5 חילוף א/ה
358	6. הקווים הצורניים והצורניים-תחביריים ברובד העברי
358	6.1 נפרד במקום נסמך ונסמך במקום נפרד
360	6.2 צורות ההפסק
361	6.3 הצטרפות כינוי המושא לקל עבר נסתר
362	6.4 צורות הרבים

363	6.5 הסגוליים
364	6.6 קטול
364	6.7 קל/נפעל
365	6.8 צורות מיוחדות
367	7. פירוק המשפט העברי במילים איטלקיות
	7.1 המרת מיליות עבריות במקבילותיהן האיטלקיות והחלפת
367	הסמיכות במבנה עם de
369	7.2 צירוף שמני עברי-איטלקי עם אֵיט/ו
	7.3 צירוף שתי מילים או שני ביטויים, עברי ואיטלקי, במשמעויות
369	זהות וקרובות
370	7.4 צירוף תואר עברי למתואר איטלקי
370	7.5 שימוש באוגר איטלקי
	7.6 היערכות מינם הדקדוקי של השמות העבריים שנכנסו
371	לאיטלקית
372	7.7 היידוע
373	7.8 צירוף הפועל איסירי עם הבינוני העברי
381	7.9 המבנה הפריפרסטי באמצעות הפועל fare
384	7.10 פועלי כלאיים סינתטיים
385	7.11 'עתיד אה פארי'
385	7.12 מקרים נוספים של אינטרפרנציה או חדירה הדדית לשונית
387	8. אחרית דבר
389	פרק יח: המילים העבריות בפירוש לפרקי אבות לאנשל לוי
389	1. מבוא
391	2. פירוש לפרקי אבות לאנשל לוי
395	3. מילוני היידיש המערבית מן המאה השמונה-עשרה
397	4. הערכים של סימני הניקוד בפירושו של אנשל לוי
397	4.1 קמץ/פתח
398	4.2 השווא
398	5. עניינים בתורת ההגה
398	5.1 חילופי קמץ-פתח, והפתח הקדם-אשכנזי
399	5.1.1 פתח במקום קמץ בהברה אחרונה סגורה
402	5.1.2 תשלום דגש לפני רי"ש
406	5.1.3 קמץ < פתח לפני יו"ד
407	5.2 קיבוץ לציון התנועה u בהברה סגורה בלתי מוטעמת

409	5.3	$e < i$ בסביבת העיצורים הגרוניים ורי"ש
409	5.4	אל"ף כאם קריאה באמצע המילה: מכאן
410	5.5	שי"ן הזיקה בשווא
411	6.	עניינים בתורת הצורות
411	6.1	תהליכים כלליים בתחום שם העצם
411	6.1.1	צורות הרבים
412	6.1.2	נסמך במקום נפרד ונפרד במקום נסמך
413	6.1.3	צורות ההפסק של הסגוליים
414	6.1.4	חילופי משקלים
		קרה, 414; אמת, 415; חָבַר, ערב, 415; קהל, 416; דוחק, 416; קטול < קטול, 417; קטלה-קטלה, 417; קטלה-קטלה (שפלה), 418; המשקל קטילה משורשי ל"י, 418; בישן, 419; מרחץ, 419; מסורת, 420
420	6.1.5	שמות מיוחדים
		רבי, 420; גיהנם, 421; אלף, 421; פרנס, 421
422	6.1.6	שמות פרטיים
		יוחנן, 422; נחום, 422
422	6.2	תופעות בתחום הפועל
		הבינוני נפעה/נפעה, 422; קיים, 422; מזכאי ומחייב, 423
423	7.	סיכום
424		פרק יט: הרובד העברי הסמוי: תרגומי תצלול מעברית לאיטלקית יהודית
425	1.	הזדהות מקרית של מילה עברית ומילה איטלקית שוות-משמעות
427	2.	מקרים של בחירה מודעת או בלתי מודעת של המתרגם
432	3.	תרגומי מילות המפתח בתפילות
435	4.	מילים נדירות
436	5.	זוגות מילים
438	6.	תרגומי תצלול לא ישירים
440	7.	סיכום
441		קיצורים וביבליוגרפיה
441		כתבי יד של המשנה
441		דפוסי המשנה
442		כתבי היד של מחזורי איטליה
442		מחקרים

מפתחות

465	מפתח המקורות
473	מפתח המקורות הספרותיים
477	מפתח כתבי היד והדפוסים
479	מפתח המילים
495	מפתח העניינים
499	מפתח השמות